

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Johannis Meyeri S. Literarum Doct. & Prof. Uxor Christiana Sive De Conjugio Inter Duos Deque Incestu Et Divortiis, Dissertationes Tres

Meier, Johannes

Amstelædami, 1688

Cap. III. Argumentum, quibus Theophilus Aletheus, Ath. Vincentius, & Daphnæus Arcuarius, ex jure naturali probant polygamiam, confutantur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40272

que tanto sanctius custodiende erant, quanto sunt aliis interiores & majores. Conf. Dionys. Halicarn. lib. 11. Quam alte Penelope Homeriana infixum amorem conjugalem in pectore cohibuerit, qui tot annis, tot illecebris convelli non potuit, modo ex Aristotele audivimus. Vid. Hom. *Odyss.* 11. Plautus *Mercatore*: *Nam uxor contenta est, quae bona est, uno viro: Qui minus vir una uxore contentus fiet?* Adde Sallustium *Jugurthino*.

CAPUT III.

Argumenta, quibus Theophilus Aletheus, Ath. Vincentius, & Daphneus Arcuarius, ex jure naturali probant polygamiam, confutantur.

SEquitur, ut paucis ad rationis trutinam examinemus argumenta, quibus polygamiae patroni prolixè probatum eunt uxorum pluralitatem, ex jure naturæ & gentium, cum quo non minus, ac divino & civili, eam exactissime concordare gloriantur, adeo ut omnes homines, & præcipue Magistratus Ecclesiasticus & Politicus in omnia jura peccent, qui illam improbare, impugnanre, impedire, capitaliter prohibere, vel non omnibus modis promoveri velint Thef. 1. Eadem repetit Theophilus Thef. LXXXVII. & xc. ubi addit, polygamiam in numero peccatorum non esse habendam, sed potius inter bona opera collocandam; sicut matrimonium, quod etiam contractum pure politicum esse censet, ad solos Reges, Principes & Magistratus politicos pertinere docet. Idem multis confirmat Athanasius ad Thef. 1. & xc.

II. Legi Naturæ & Gentium non contrariari polygamiam, ex eo probat Theophilus Th. 11. quod masculus a natura ita sit comparatus, ut uno anno plures infantes procreare possit, si plures ducat uxores. Idem repetit Th. XXI. Quicumque modus se multiplicandi apprimè quadrat naturæ masculinæ, & femininæ, ille est modus convenientissimus. Atqui polygamia est talis modus. Ergo. Addit, hoc talentum in terra non esse recondendum, sed ideo masculo conceditum, ut eo lucretur. Maledictum esse, qui hoc opus Dei negligenter fecerit, teste Jeremia; peccare eum, qui scit bona facere, & non facit: Maxime eum delinquere, qui:

qui bonis corporis, ex. gr. femine a Deo masculis concessio non utatur, ad procreationem sobolis.

III. Ego respondeo 1. non quid possit, hic quæri, sed quid liceat. Non repugnat naturæ viri, qui posset cum pluribus consuescere phylice, quod moraliter non licet. Neque videtur adversa plane procreationi sobolis, per fœminas plures, quod & sacra exempla docent, modo non advertaretur institutioni & legi divinæ. 2. Nota est Logicorum definitio causæ naturalis & voluntariæ; illa, positis omnibus ad agendum requisitis, non potest non agere, hæc vero positis iisdem requisitis potest agere vel non agere. In eo consistit hominis libertas, quod agere possit, quantum velit. Rectissime Gerhardus *de conjug.* §. 437. *Ipsa lux natura, nisi impetu concupiscentiæ penitus obfussetur, docet, non esse belluino more in venerem etiam licitam prouendum. Lux autem gratiæ id longe illustrius docet.* Multum differunt instinctus & appetitus naturalis, ac dictamen rationis; huic iste reluctans est compescendus. Mortales sæpe abriperet appetitus ad explendam libidinem, nisi fræno rationis reluctarentur.

IV. 3. Illa longe differunt, non uti donis Dei, & bonis corporis, quæ hominis usui concessit, si velit, & uti aliquo bono, contra naturalem suum finem. *Est tempus amplexandi, & tempus recedendi ab amplexu.* Eccles. III. 5. Quamvis enim natura homines liberorum procreationi aptos fecerit & pronos, non tamen ita huic rei subiecit, ut liberorum generandorum & educandorum causa, sui obliviscerentur, omnemque curam seponerent. Secus enim quamprimum vir quispiam mulieri maturus est, fœminave nubilis, contra naturam peccarent, si non legitimas sollicitarent nuptias, aut aliud ambirent conjunctionis genus, procreandi causa. Cum tamen maxima pars hominum nihil honestius cogitent, quam aut differre conjugia, aut forte iis omnino abstinere, ob *Φιλαντίαν* & sui curam, ut illustrioribus negotiis vacare, & mentis curam meliorem gerere valeant. Neque enim, qui certis rationibus inductus, plane abstinet a conjugio, peccat, uti Sect. I. cap. I. vidimus; neque qui ad certos dies tantum cum muliere non consuescit; quia, omisso vel suspensio illo bonorum corporis usu ab hoc vel illo, nihil fit contra finem generalem & naturalem a Deo intentum, non cessante propterea sobolis procreatione, aliisque actum generationis non negligentibus.

V. 4. Ac

V. 4. Accedit, quod frequens & modum excedens coitus corpus enervet, fatente ipso Athanasio p. 36. quod nimia venus quadragies plus exhauriat spiritus, & dissipet vires, roburque corporis dissolvat, quam detractio sanguinis. Avic. l. III. c. III. cum centum guttæ sanguinis unam guttam feminis, juxta Aristotelem, vix æquent. Qui igitur castitatis terminos perumpunt, voluptatesque sectando suam labefactant valetudinem, non sibi soli, sed & amicis suis, suæque civitati quadantenus injurii sunt, & per consequens noxii Reipublicæ. Hinc Medici, concubitum rarum corpus excitare, frequentem autem solvere, judicant; & quibus temperamentum humidum est, quique calore minus abundant, eis convenientissimum esse rentur, plane a venere temperare, quod corpus ex frequente coitu totum humiditate diffluat, ne cerebri humiditati, catharris, nervorum humiditati, aliisque incommodis obnoxii reddantur; quia vis feminis coitu magis minuitur, & quod partibus ac nervis robur conferebat, exhauritur. E contrario, quorum corpora sunt sicciora, in iis immoderatam venerem, dolorem articulorum & nervorum contractiones producere testantur. Quemadmodum etiam animalia, quibus natura longiorem vitæ usum concessit, tardius vim generandi acquirunt, & quibus vivendi spatium breve, citius ad generandi maturitatem perveniunt. Vide sis Scalig. *ad Aristot. Historiam de Animal.* Nec tantum spiritus vitales, valetudo, vigor, decus & pulchritudo corporis, verum etiam ingenii vis & bona conscientia, immoderatis istis libidinibus perduntur.

VI. 5. Si delinquant homines, quod femine a Deo concredito in monogamia non fideliter utantur, cur Deus plures uxores Adamo non adduxit? Dicis, ut ab uno sanguine genus humanum descenderet. Ast supra ostensum, id Adamum, non Evam respexisse, ita ut non obstante isto Apostoli effato, & manente uno sanguine, e pluribus costis, plures potuissent foeminae formari. Et quare istius peccati reus non est Noachus, qui genus humanum post diluvium, de novo propagare debuit? cur non deliquerunt Isaacus, cæterique Patriarchæ monogami? cur alii matura ætate non statim vitæ sociam quæsierunt, si tanta fuerit necessitas, ut propter ejus neglectum homines sint maledicti?

O

Ac-

Accusandi ergo & maledicti erunt omnes patriarchæ, quod tam se-
ro liberis procreandis operam dederint.

VII. Eo enim sine allegant ista S. Scripturæ loca Jer. XLVIII.
10. *maledictus qui facit opus Domini fraude.* Matth. xxv. 14. f. Jac.
iv. 17. ut monogamos tanti criminis reos peragant; quam com-
mode & apposite, lectoribus judicandum relinquo. Primo loco
Jer. XLVIII. 10. sermonem propheta dirigit ad Chaldaeos, Dei hic
ministros, qui parcere non debebant, aut finem facere, donec Moa-
bitas devastassent. Hoc ergo opus Dei, nempe Moabi devastatio-
nem & excidium, qui peragebat *fraude & dolo*, non bona
fide, maledictus dicebatur; quia hanc sententiam super Moabum
Deus pronuntiaverat. Quod dictum generale unicuique Dei mi-
nistro applicari quidem potest, in quocunque opere omnem ne-
gligentiam damnans; sed probatum nondum est, Deum mandas-
se pariter polygamiam, & qui hanc non observarunt, tam gravi-
ter a Deo reprehensos. Nec reliqua loca feliciter illud negotium
concludunt. Matth. xxv. 14. f. Christus reprehendit eos, qui negli-
gunt talentum, sive gratiam Dei concessam, eam defodiendo, neque
ex inertia duntaxat ea non utuntur, verum insuper ea abutun-
tur, quod non tantum omissionis, sed etiam commissionis pecca-
tum est. Caveant sibi polygami & polygamiae defensores, ne
hujus criminis juste rei peragi possint. Atque ita sibi applicent
illud Jacobi iv. 17. *qui noverit recte facere, & non facit, is peccato
tenetur.* Reverenter, pie, sancte & caste allegandæ & tractan-
dæ sunt sacrae literæ.

VIII. Secundum argumentum Theophilus Th. III. proponit,
naturam muliebrem ita esse comparatam, ut post conceptionem,
concupitum viri non amplius desideret, sed quodammodo abhor-
reat, & si quando consentiat in viri voluntatem, abundantia seminis
gaudentis, multa incommoda sustineat, docentibus Medicis, quos ex
hoc capite polygamiam probaturos pollicetur. Respondeo, præ-
ter procreationem liberorum, matrimonium multos alios habere
fines, quales sunt moderata delectatio, honesta voluptas,
mutua auxiliatio, suavis conversatio, occurratio, & similia;
quo pertinet *debita benevolentia, quam vir uxori, & uxor viro red-
dat* 1 Cor. VII. 3. Quæ omnia officia & beneficia complectitur, quo-
rum gratia matrimonium initur, & ad quæ ratione pacti conjuga-
lis obligantur. Conf. Prov. v. 18. Ecclef. ix. 9. *jugis delectatio om-
nis*

mnis temporis species designat, & amorem conjugalem perpetuum exigit, honestum tamen, castum & moderatum, ut immodico uxoris amore, a Sapientiae & legis divinae studio non abstraharis.

IX. Deus adeo varias & crebras mulierum purificationes mandans, & concubitus prohibens Lev. xv. ne isto confortio participes fierent impuritatis, non legitur viro permisisse concubitus cum aliis mulieribus; sed a muliebri libidine potius abducere, & ab ingressu quandoque separare, aliarumque rerum curam commendare voluit, & continentiae frænum injicere, cognoscendam esse uxorem moderate, non libidinis explendae, sed prolis ad cultum Dei educandae causa. Sicut Adam, si mansisset integer, sine cupiditate, mero naturae instinctu, liberos generasset, sed post peccatum libido accessit, quæ domanda, & morbus menstruus foeminis nunc naturalis, ex decreto contra Evam Gen. iii. 16. cujus sanguis, quia Adamum quasi occidit, iterum juxta Gen. ix. 6. erat effundendus. Haud diffitemur quidem, in perpetuo vel nimis diuturno morbo, quando foemina fluxum præternaturalem patitur, conjuges, non ita, ut in V. T. adstringi ad abstinentiam ab actu conjugali, modo proli damnum non immincat, femine generationi inepto.

X. Ipsi Judæi *Jeavamoth cap. vi.* volentes, *Ne se cohibeat vir a generatione, & multiplicatione, nisi jam sint ei liberi; Si sint ei liberi, a generatione & multiplicatione se cohibeat, ab uxore autem ducenda ne se cohibeat, prohibitum est ei esse absque uxore, quia dicitur: Non bonum est homini, ut sit solus, non urgent tantam necessitatem, sine interruptione actum venereum exercendi, quantam nostri polygami.* Quemadmodum enim agricola, postquam femina terræ mandavit, messis tempus expectat, nec alia superinjicit, & in plantandis virgultis, feminandisve frugibus, opportunum tempus quærit, quo terra purgetur & omnia præparentur, ne semen jactum pereat: ita hominibus concupiscentiæ modus liberorum procreatione definitus est, & ferendi observatio commendata. Est modus in rebus, sunt certi denique fines. *Ipsas animantes prægnantes paucas coire, refert Scaliger Comment. ad l. i. cap. ii. Histor. Arist. de anim.*

XI. Si quis sentiat Veneris titillationem, abstineat Cerere & Baccho, delicatis cibis, atque id genus aliis carnalibus voluptati-

bus, libidinis fomentis, unde feminis abundantia; & incumbat feriis ac gravioribus curis & negotiis, jejuniis & precibus. *Indurandus est animus*, inquit Seneca *Epist. L.I. & a blandimentis voluptatum procul abstrahendus*. Idem de *Tranquill. an. Non sunt cupiditates in longinquum mittende*. Sicut & ipse Athanasius fatetur p. 413. multos labores veneri esse impedimenta; studiis defixos non sentire hanc carnis ustiones. Quod confirmatum eunt Hebraei atque ethnici scriptores. Majemon. *de connubiis*, Cap. XXI. mulieribus laborem commendans, *Otium*, inquit, *hominem abducit ad nequitiam;... desidia animum impellit ad flagitium*. Exemplum in Davide. Ideo suadent Rabbini, ut libidinosi sæpius legant illud Deut. VI. 4. *Audi Israel, Dominus Deus noster Dominus unus est*. Quo etiam pertinet scitum illud Magistrorum *Mischna aboth. 2. 2. pulchra est Doctrina legis cum via terre* (i. e. opificio) *nam labor utriusque facit hominem oblivisci pravitatis*. Desidia est pene omnium scelerum seminarium, maxime libidinis, unde otia tollere jubet poeta in *Amoris remedio*:

*Otia si tollas, periere Cupidinis arcus,
Contemptaque jacent & sine luce faces.
Quam platanus rivo, quam gaudet populus unda,
Et quam limosa canna palustris humo;
Tam Venus otia amat: qui finem quaris amoris
Cedit amor rebus; res age: tutus eris.*

XII. Sed obijciunt nobis, viros calidos, & feminis copia abundantes, una uxore non esse contentos, naturam eorum ita esse constitutam, ut plures cognoscere necessum habeant? Respondeo, adduci me non posse, ut credam, homines, qui ratione utuntur, existimare posse, omnia, ad quæ natura sunt proclives, esse de jure naturæ, quia quæ nunc eorum pravitas est, sæpe luctantur cum conscientia, & cognitionem naturalem honesti excutere conantur. Ideoque jus naturale neutiquam metiendum est a natura, prout per peccatum vitiata & corrupta est, atque ex moribus utentium, qui ad perversa multoties declinant, sed a natura, qualis a Deo est creata, atque a debito hominum universali. Nisi in corde dominetur temperantia, nec viginti, nec centum, aut plures etiam impuræ sceminæ impuros extinguunt ignes, uti in Salomone videre est, quem id-

eo monet mater Prov. xxxi. 3. *ne det mulieribus fortitudinem, sive vires suas*; innuens vires animi & corporis.

XIII. Regerit Arcuarius, p. 84. 85. se admittere pravitatem & corruptionem, sed Adamum in statu integritatis jam aptum fuisse sæpius se, quam semel, multiplicandi. Quod se vero semel tantum quotannis multiplicaverit, id inde factum esse, quod unam uxorem habuerit, quia ex uno sanguine Deus genus humanum propagari voluerit. Sed nihil magis absolum est, quam statuere, vires habuisse Adamum majorem prolem generandi, modo habuisset plures uxores. Vires illas, utut post lapsum diminutæ sint, neque nunc in dubium vocamus, modo non obstaret lex & institutio divina, æque nunc, ac in statu instituto. Ratio illa, cur Adamo tantum una uxor concessa, supra a nobis est conturbata. Ubi semel fingendi licentia homines occupat, nihil absurdum nimis, vel nimis ridiculum. Quid absurdius dici potest, quam homines habere vires centies aut millies bibendi? quoniam intra modum bibere oportet. Tantum enim cibi & potio- nis adhibendum est, ut vires reficiantur, non ut opprimantur.

XIV. Consilia iis suggestimus, qui forte aliis majore seminis & sanguinis copia abundant. Plura desiderantem ad Medicos amandamus, præter alia, eadem intemperantiæ remedia præscribentes. Præterire hic non possumus exemplum salacitatis nitro curatæ, quod *lib. III. Casuum Medicinalium* refert expertissimus Medicus Baldass. Timæus van Guldenklee, *casu LII*. Integram historiam non pigebit ex eo adscribere. *Fidicen quidam Glandensis temperamenti calidi, vehementi veneris desiderio subinde tenebatur, ut nullis etiam per exigua horarum intervalla, repetitis congressibus satiari posset, unde sibimet ipsi quasi insensus, & ira divina, scortatoribus incumbentis, metuens auxilium meum implorabat.*

XV. Subjungit hanc Resolutionem. *A seminis copia salacitatem hanc excitari ipsa corporis constitutio & sanguinis abundantia innuit. Accedit vasorum semini generando inservientium calor nimius, quo mediante & sanguis attrahitur copiosius, & in semen mutatur citius. Ad imminuendam itaque sanguinis copiam, evacuato corpore, phlebotomiam in cubito dextri brachii institui. Mox pro calore totius & imprimis vasorum seminalium restinguendo refrigerantia quadam præscripti.... Diætam commendavi tenuem & sobriam, proscriptis aromatis,*

maribus, cibisque calidis & acribus, raphano imprimis, porro, capis, allio, sinapi, rapis, pastinaca, ovis, lacticiis & ejusmodi venerem stimulantibus eduliis. Cerevisiam bibat secundariam, vel quod melius, aquam, sine Cerere namque & Baccho friget Venus. His non proficientibus denuo sanguinem detraxi, & majoris refrigerationis ergo serum lactis caprini cum seminibus quatuor frigidis, per integrum mensem exhibui, & cum ne sic quidem immensa in venerem sedari posset propensio, specifica quadam semen exstinguentia prescripsi, saccharum imprimis Saturni, aquam castitatis, succum lactucae recenter expressum, emulsionem seminum cannabis, pulverem crystalli, & id genus alia. Monui praeterea ut ad evitandas vagas libidines, legitimum conjugium iniret, cum melius sit nubere quam uri; paruit consilio, & ducta in uxorem villici cujusdam filia satis robusta & vegeta, paullo mitius agere visus est; verum cum & hanc delassasset, ad ingenium rediit fornicator insatiabilis, aliudque remedium praeter antea usurpata petiit. Commendavi preces & jejunium, sed cum illis nihil se juvari, hoc vero ventrem non ferre pratenderet, extrema pati & castrari potius, quam assidua libidini cum aeterna salutis jactura inhaerere maluit. Ego operationem periculosam censui. Hesitanti tamen & ulterius deliberanti in mentem venit, quod olim Patavii ab Excell. Prevotio audieram; Nephriticum quendam diurno nitri preparati usu a renium calculo perfecte liberatum, sed postea ad rem veneream prorsus inhabilem redditum. Feci periculum, & singulis matutinis & vespertinis nitrum in aqua Nymphaeae solutum exhibui, cujus usu diebus circiter triginta continuato, adeo deserbuit, ut uxori demulcenda vix sufficeret; Dignus Fidicen, qui Messalina temporibus vixisset:

Quae resupina jacens multorum absorbuit ictus
Et lassata viris nondum satiata recessit.

XVI. Et mirari subit, Athanasium hanc libidinem ac immoderatam & abominandam cupiditatem rei venereae indulgendi, non agnoscere in sexu virili, quam mulieribus impropereans p. 21.23.24. Si vir est obligatus, inquit, satisfacere uxoris inordinatis, pessimis, & carnalibus, contra animam pugnantibus affectibus, polygamia mulieris est introducenda, siquidem vix decem vel viginti viri uni mulieri, quae semper, si non est praegnans, appetit, & magis spectat voluptatem, quam sobolis procreationem, sufficient. Lascivientibus hujusmodi mulieribus, eadem abominatione, comparet viros illos, qui se continere

nerenequeunt, & temperare a Venere. Cætera, quæ commentatus est Athanasius, aut nullius ponderis sunt, aut alibi occurrunt, nec hic examinanda. Decies enim vel vigesies, minima data occasione, eadem semper repetit. Adeoque negamus consequentiam argumenti supra allati: Per quem modum masculus uno anno plures potest procreare liberos, ille est convenientissimus modus se multiplicandi. Obstat enim, quod non sit legitimus; obstat præceptum divinum, obstant præcepta Medicorum, moderatæ veneri operam dandam. Ne dicam, quod hisce omnibus sepositis, necdum probari queat, hunc convenientissimum esse modum genus humanum propagandi, quia privatæ familiæ quidem plures, tota tamen Respublica pauciores cives consequitur, ex conjunctione maris cum pluribus uxoribus, sicut Sectione prima demonstratum ivimus. Qua ratione etiam cadit Arcuarii responsio ad Anti-polygamorum objectionem p. 85. 86. Si Polygamia ideo licita, quod vir se sæpius quotannis possit multiplicare, ob eandem rationem etiam scortationes & adulteria licita forent declaranda. Regerit Arcuarius, ex alio fundamento damnari scortationes & adulteria, & polygamos non modo multiplicare se posse, sed etiam scopum habere se multiplicandi, secus ac scortatores & adulteri. Alia fundamenta & nos exhibuimus.

XVII. Denique Theophilus & Athanasius Thefisibus XVIII. XIX. quæ nostro iudicio huc referendæ, pag. 110. ad 144. a necessitate medii variisque commodis, inde in OEconomiam, Rempublicam & Ecclesiam redundantibus uxoribus multitudinem probant. Vivendi enim & se sustentandi media necessaria magis affluere, meliusque conservari, vir si habeat plures uxores, demonstrat exemplis Jacobi, Davidis, Salomonis: Jacobum nunquam ad tantam opulentiam pervenisse, nisi quatuor duxisset uxores. Davidem in exilio non tam bene sustentatum fuisse, nisi cum uxore Abigail præter primam se conjunxisset; Salomonem tantam sapientiam, potentiam, rerum omnium affluentiam, nominisque celebritatem nunquam nactum fuisse, nisi cum vicinis Regibus, propter filias, quas duxerit in uxores, amicitiam contraxisset. Th. XIX. prolixissime recensent emolumenta & commoda, quæ inde singuli status & singulæ personæ percipiunt, verbi gratia, quod expediat maritis ad longævam vitam ducendam, ad rem familiarem augendam, & similia; quod expediat pastoribus & episcopis, quorum ministeria in copulandis hominibus, & baptizan-

dis

dis infantibus augeantur; & mercatoribus, nautis ac peregrinantibus, qui in alia loca excurrentes, occasione data, novas uxores ducere & se multiplicare possint, & reliqua ejusdem furfuris. Quibus etiam accensent, plures gentiles & Turcas ad Christianam fidem esse accessuros, si polygamia apud nos non esset prohibita, & plures fore cœlicolas & terrigenas.

XVIII. Ad ista omnia primum in genere notandum, honestum utili præferendum, neque facienda mala, ut eveniant bona Rom. 111.8. Addo, actionum nostrarum regulam non esse, nostra vel commoda vel incommoda, sed voluntatem Dei, ejusque ordinationem verbo expressam. Commoda enim & incommoda illa sæpe sunt tantum *δοξασµα*, non vera; & qualiacunque illa sint, imprimis corporalia, voluntati Dei sunt subijcienda. Voluntas autem Dei est, ut quod ipse legitime conjunxit, homo non separet, ut sint caro una, sine clausula, & sine conditione hac adjecta, Si sit commodum, si sit utile. Si hæc admitterentur, quæ, quæso, in mundo fibula laxaretur libidini? Polybius *Histor. lib. 111. Nonnulli dum rebus veneris indulgent, tque amore stupent, non urbes solum, ac domus suas everterunt, sed propria etiam vite jaeturam cum dedecore fecerunt.*

XIX. Deinde in specie ad exempla allata facilis est responsio, peccari fallacia a non causa, & falsum supponi, quasi Jacobo istas divitias conciliaverint uxores, quas sacræ literæ passim providentiæ & benedictioni divinæ adscribunt Gen. xxv. xxvii. promissis ei variis bonis, non modo spiritualibus, ex amore æterno Mal. 1. 2. 3. Rom. ix. 13. verum etiam corporalibus & externis. Quo pertinet illud consilium & artificium, quo quicquid erat eximium in grege Labanis, ad se transtulit Gen. xxx. cujus auctor Deus fuit cap. xxxi. 11. 12. 13, qui ipsi gratiose dona largitus est, ut omnia possideret, cap. xxxiii. 11. Sensit potius patriarcha sua incommoda ex isto matrimonio, quia raro contingit domus tranquilla iis, qui habent plures uxores. Euripides in *Andromacha* dicit, esse *ἐπιπύοντων*. In concorde matrimonio plus boni est, quam in ipsa fœcunditate. Et dicat mihi Athanasius, unde reliqui patriarchæ monogami acquisiverint divitias, sicut Job, qui circa ista tempora vixisse creditur; is saltem non habuit tot uxores, tot filios & filias, quot requirunt polygami ad tam amplam familiam.

XX. Idem judicium esto de Davide. Non video, quid ad ejus sustentationem contulerit Abigail, nisi quod, ut prudens fœmina,

mina, ei in exilio dona adduxerit, ad sustentandos milites, qui ex præda hostium Palæstinarum alebantur, in quibus omnibus virgula divina animadvertenda. Quin ipsa Abigail postmodum captiva abducta 1 Sam. xxx. 5. ei potius oneri fuit, quam & consulto Domino, e manibus Amalekitarum eripuit com. 18. Sed frustra hominum vel furorem cohibeas, vel insaniam purges, qui non verentur Deo aperte contradicere.

XXI. Salomonis sapientiam, potentiam, omniumque rerum affluentiam Theophilus & Athanasius magno ausu, nec sine impudentia, polygamia adscribunt, quod vicinorum regum filias in uxores duxerit. Quum sacræ literæ expressis verbis hoc mendacium evertant 1 Reg. 111. 5.-13. *Jehova apparuit Salomoni per somnium, dixitque Deus, pete, quod daturus sim tibi. Cui dixit Salomo... com. 9. Des igitur seruo tuo animum intelligentem, ad iudicandum populum tuum, discernendo bonum & malum... Qui sermo cum bonus videretur in oculis Domini, quod petiisset Salomo hanc rem: Dixit illi Deus, eo quod petiisti rem istam, & non petiisti tibi dies multos, neque petiisti divitias... Ecce facio secundum sermonem tuum; ecce do tibi animum sapientem & intelligentem, adeo ut par non fuerit tibi ante te, & post te non surrecturus sit par tibi. Insuper etiam quod non petiisti, do tibi, tum divitias, tum gloriam, adeo ut non sit par tibi ullus inter reges omnibus diebus tuis. Et cap. 14. 29. indidit Deus sapientiam Salomoni, & intelligentia multum admodum, & amplitudinem animi, instar arena, quæ est in littore maris. Adde com. 34. & cap. x. 1. 24. XI. 1. & seq.*

XXII. Immoderatus autem mulierum amor nihil aliud ei attulit, quam Majestatis regia detrimentum, turpem & effœminatam timiditatem, atque id genus alia incommoda, quod tristis comprobavit nimis eventus, quam misere pertractus sit ad idololatriam 1 Reg. xi. famæque suæ turpissimam inusserit maculam. Sirac. XLVII. 21. & seq. *cum adamavit mulieres alienigenas multas, faciebat malum in oculis Domini, ideoque comminatus est ei Deus divisionem regni com. 11. seq. Huc faciunt, quæ commentatus est Abarbenel in Leg. fol. 39. 4. causas, ob quas hodie abbrevientur dies vite, ut ad majorum ætatem non perveniant mortales, inter alias adducens חמ libidinem in mundo, quod antequam attigerit homo annum viceesimum, gignat filios & filias, & זנות scortationem atque adulterium, quæ vitam decurtant, vigorem consumunt, caloremque naturalem extinguunt.*

ולא תראה שחוד המלך בהיותו בן שבעים שנה כסותו בבגדים ולא יתם לו ולא היה זה באמת מרוב זקנתו כי כמה מהאנשים יותר זקנים מזה הם חזקים ובריאים ומולידים בנים אבל היה שנרעך חומו חטבעו ונתקרב כמו בהיותו בכחיותו רורף אחרי הנשים ולכן בתחלת זקנתו היה כאותו קצה מהקור המופלג. ושלמה בנו שאחז במעשי אביו והוסיף עליהם כהנה וכהנה נתקצרו עוד ימיו ומה בן נב שנים

Nonne vides, inquit, Davidem regem 70 annos natum vestibus oblectum, quia calore destitutus erat. Id factum non est ob magnam ejus senectutem: quot enim sunt homines ipso seniores, robusti tamen ac pingues, liberosque procreantes? sed quod extinctus esset calor ejus naturalis & refrigisset, sicut in juventute sua sectatus est uxores. Ideo initio senectutis ex magno frigore ad finem vergebat. Pariter Salomo opera patris sui imitatus, pluraque adjiciens, sicut illa & illa, adeo dies abbreviavit, ut mortuus sit quinquaginta duos annos natus.

XXIII. Ad reliquas nugas respondere nihil attinet. Commoda enim enumerata partim falsa sunt, sicut audivimus v. gr. quod expediat maritis pluralitas uxorum ad longævam vitam ducendam, ad rem familiarem augendam, & similia; partim risum movent lectori, fibulamque carni & libidini laxant, quod scilicet expediat pastoribus, quorum ministeria, in copulandis hominibus & baptizandis infantibus augeantur; nec non mercatoribus & peregrinantibus. His sane, cum conjugum præsentia gaudere nequeunt, Doctores Hebræi salubriora suggerunt consilia in *Sobar ad Genesim Edit. Lubl. col. 139. Quilibet homo reperiri debet ut mas & foemina, (contracto scilicet matrimonio) & cum peregre abit iter factururus, uxoris loco sibi sociare debet præsentiam divinam, per preces & pia vota. Ita R. Sal. Jarchi ad 1 Sam. 1. 19. quia Elkana non habuit rem cum uxore, priusquam domum esset reversus; hinc eliciunt, abstinendum esse a venere, dum peregre sumus.*

XXIV. Provoco saltem ad uniuscujusque conscientiam, annon hujusmodi Polygamia defensores suis nugamentis, gravissima Dei instituta & præcepta ludibrio exponant. Utinam in eorum auribus, qui talia effutiunt, personarent severissima Christi verba *Matth. XII. 33-37. E fructu arbor cognoscitur... ex redundantia cordis os loquitur. Bonus homo e bono thesauro cordis profert bona: & malus homo ex malo thesauro profert mala. Sed dico vobis, quodcumque verbum otiosum loquuti fuerint homines, de eo reddituros rationem in die judicii. Ex sermonibus enim tuis justificaberis, & ex sermonibus tuis condemnaberis.* Quid respondebunt illi iudici totius terræ, qui non verba aliquot otiosa tantum pronunciant, sed centenas paginas tot otiosis & obscœnis verbis implent, contra regulam Apo-

stoli

stoli Phil. iv. 8. *Quaecumque sunt vera, quaecumque deo veneranda, quaecumque iusta, quaecumque pura, (vel casta) quaecumque amabilia, quaecumque boni nominis, si qua virtus, & si qua laus est, hac reputate.*

XXV. Quod denique addunt, plures gentiles & Turcas ad Christianam fidem accessuros esse, si polygamia apud nos non esset prohibita, & plures fore cœlicolas & terrigenas: Id neutiquam probat, polygamiam esse licitam & unicuique permittendam. Aut alii mores istis gentibus usitati, aliave dogmata ac peccata etiam forent toleranda, cujusmodi sunt idololatria, circumcisio, & similia. Valet hic regula Paulina ante citata Rom. iii. 8. contraria assertioni illi, quam damnat Jobus cap. xiii. 7. *An pro Deo forti loqui deberis iniquitatem? aut pro eo loqui deberis fraudem?* Gravissime peccarunt fratres Josephi cum vendentes in Ægyptum Gen. l. 20. & Judas, Judæi ac Pilatus, prodendo & interficiendo Jesum Act. iv. 26. seq. Gravissime peccarunt Israelitæ postulantes a Deo carnes in deserto Num. xi. quamvis eodem modo hominum conservatio ac redemptio procurata, Deique gratia & potentia illustrior facta & demonstrata. Et bona intentio, quam homines malæ actioni obtinent, a Deo damnata est, ut in Saulo 1 Sam. xiiii. xv. in Uzza 2 Sam. vi. 7. aliisque videre est. Uti autem efficienda non sunt mala, ut eveniant bona, ita neque eo fine sunt toleranda. Levit. v. i. xix. 17. Nehem. xiiii. 16. & seq. Sicut nonnulli, ad adulteria & graviora peccata vitanda, meretriciam vitam permittendam, perperam statuunt.

XXVI. Atque ita gravissimus Theologus Fr. Spanhemius *par. iii. Dub. Evang. cxxii. s. ix.* Si quis Judæus aut Turca hodie converteretur, qui ante suam conversionem duas habuerit uxores, uni ex istis, posteriori cum primis, persuadendum fore, censet, ut res suas sibi haberet, & illius, cui se addixisset, Religionis legibus obsequeretur. Et Seldenus modernorum Judæorum ritus nuptiales exponens, *Uxore Ebraica lib. i. c. ix.* docet, ubi ex temporali præscripto plures uxores simul ducere non licet, juxta ipsos cogendum esse maritum, qui plures duxerat, omnes præter unicam divortio ejicere. Quamvis ego non videam satis causæ, cur, qui ante conversionem suam, duas habuit uxores, eas retinere nequeat. Ambæ tolerari possunt, quemadmodum Apostoli, teste Chrysostomo & Hieronymo, eas tolerarunt, ex quibus bigamis aut Polygamis tamen Episcopus non erat eligendus. Etsi non sit to-

lerandum, ut jam converſi plures ducant. Ideoque haud prudenter Jeſuitas Regi Conchino perſuaſiſſe, largimur Theophilo, quod omnes uxores, excepta unica, ſi Chriſtianus fieri vellet, eſſent deſerendæ. Neque tamen Venerandum Voetium, quem pro ſe citat Theophilus, teſtari lego, quod regnum Tunchinum una cum Rege ad Chriſtianam fidem fuiſſet converſum, niſi Jeſuitæ in ſuis concionibus jamdum converſos a polygamia dehortati fuiſſent. Quæſi pius ille Theologus polygamiam illam Tunchinensium approbaret.

XXVII. Contrarium ſatis liquet ex ejus ſcriptis, quæ mihi legere contigit, *Politica Eccleſiaſt. par. 1. lib. III. Tract. 1. c. v. §. 6. par. II. lib. II. Tract. 1. c. VI. §. 3. cum primis par. I. lib. II. Tract. II. Sect. IV. c. III. quaſt. 9. an polygami ſacra cœna arcendi?* Ubi caſum illum ex Alexandri de Rhodes Jeſuitæ relationibus de predicatione fidei in regno Tunchino, tantum refert, quo relato addit: *Vides hic νόμος, ἔθος, conſuetudinem . . . Regis, & magnatum exemplum plurimas concubinas alentium, exſertam ſub gravi comminatione prohibitionem. Quid hinc concludes? juſtum, licitum, irreprenſibilem eſſe concubinatum, ſeu mavis polygamiam in foro poli, in conſcientia coram Deo, in communionem Eccleſia, quia talis eſt in foro ſoli? Egregia ſane conſequentia.* Mirum eſt, hæc non legiſſe in Voetio noſtrum polygamia defenſorem, qui legit verba priora, variasque bibliothecas Germaniæ & Galliæ perluftraſſe fertur, ut magno molimine ſuam polygamiam propugnaret. Accedit, quod iſta exempla gentilium, Turcarum, Judæorum polygamorum, Chriſtiana ſacra amplectentium, quia extraordinaria plane ſunt, polygamiam nec probent, nec ſtabiliant. Tandem figmentum illud, cœlum & terram plures incolas per polygamiam nanciſci, reſponſione dignum non eſt. Merito nobis hic illud Eccleſiaſtis de divite applicare licet cap. VI. 3. *Si genuerit vir centum liberos (contra inſtitutionem divinam, atque ex mera libidine) melior eſt illo abortivus.* Concludo, peſſime nonnullos, quorum veſtigis inſiſtunt Polygami, jus naturæ, & actiones ſuas utilitate ſua metiri, de quibus Grotius *Proleg. ad lib. de J. B. & P.* Cum ſæpe aliud utile videtur affectuum malè compoſitorum pravo judicio, aliud ſanæ rationi, quæ non tantum præſentia, ſed & futura conſiderat, cui id demum utile, quod in univerſum tale eſt. *Intemperans, ait Ariſtoteles Eudem. II. cap. VII. præter rationem ſequitur cupiditates.* Et paulo

paulo post: *Siquidem intemperanter agere est ex cupiditate, præter id, quod optimum quis arbitratur, agere.*

CAPUT IV.

An ex jure Gentium probetur Polygamia?

Quæstio illa non adeo necessaria videri posset Christianis, quid gentibus in usu; quia tamen Theophilus & Aletheus, polygamiam cum jure gentium convenire, prolixè probare satagunt, æquum est, ut illam expendamus, & qua ratione argumentis inde petitis occurrì possit, dispiciamus, ne quidquam, præter nugas, ab illis allatum intactum relinquamus. A priori enim postquam demonstrarunt polygamiam cum jure naturæ convenientiam, eandem a posteriore, quod ab omnibus fere gentibus fuerit usurpata, deducunt, inde a Thesi *iv.* usque ad *xv.* In Oriente, maxime inter Judæos, populum Dei selectissimum, teste Josepho *Antiq. xvii. c. ii.* polygamiam esse frequentatam, & semper etiam post natum Christum observatam, usque dum legem tulerint Imp. Theodosius, Arcadius & Honorius sub Anno *cccxciii.* & ipsi Judæi postmodum sanxerint & constituerint An. *4830.* ut pro ratione locorum, ubi degerent, & secundum leges, quæ illic obtinerent, non nisi unicum ducerent uxorem, refert Theophilus Thesi *v.* Dein Th. *vi.* & *vii.* agit de Judæorum concubinis, quod cum ingenuis ac Israeliticis legitimum matrimonium contraxerint. Thesibus *viii.* *ix.* *x.* de libello repudi, de necessitate conjugii & cœlibatu, quæ nihil faciunt ad probandam polygamiam.

ii. Inter vicinos Judæis populos, Syros, Edomæos, Cananæos, Ægyptios, Assyrios, Babylonios, Parthos & Persas in usu fuisse polygamiam, ex historicis probatum dedit Thesi *xi.* Neque minus in Macedonia & vicinis Græcorum provinciis eandem viguisse, docet Socratis & Euripidis poëtæ, Regum Græciæ, Lydiæ, Ætolia, nec non Dionysii tyranni, Demetrii & Pyrrhi exemplis. Thes. *xli.* Apud Romanos diu usurpatam non fuisse polygamiam ob foeminarum penuriam; Julium Cæsarem tamen legem tulisse, ut *liberorum quærendorum causa, quot vellet quisque uxores ducere, facultas foret.* Primum Antonium duas uxores eodem tempore habuisse Octaviam & Cleopatram, posteriorem tamen li-